

MONETARNA I FISKALNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Peroković, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:220187>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-08-24**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Stručni studij Računovodstvo

Josipa Peroković

**MONETARNA I FISKALNA POLITIKA REPUBLIKE
HRVATSKE**

Završni rad

Osijek, rujan 2022.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Stručni studij Računovodstvo

Josipa Peroković

**MONETARNA I FISKALNA POLITIKA REPUBLIKE
HRVATSKE**

Završni rad

Kolegij: Ekonomika narodnog gospodarstva

JMBAG: 0010227754

e-mail: jperokovic@efos.hr

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Dražen Ćućić

Osijek, rujan 2022.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Professional Study of accounting

Josipa Peroković

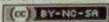
MONETARY AND FISCAL POLICY OF CROATIAN REPUBLIC

Final paper

Osijek, September 2022.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ZAVRŠNI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: JOSIPA PEROKOVIĆ

JMBAG: 0010227754

OIB: 37777856186

e-mail za kontakt: jospa.perokovic@gmail.com

Naziv studija: STRUČNI STUDIJ RAČUNOVODSTVO

Naslov rada: MONETARNA I FISKALNA POLITIKA REPUBLIKE HRVATSKE

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Dražim Čudić

U Osijeku, 16.09.2022. godine

Potpis Josipa Peroković

Monetarna i fiskalna politika Republike Hrvatske

SAŽETAK:

Rad se temelji na teorijama monetarne i fiskalne politike te na njihovim djelovanjima u Republici Hrvatskoj. Monetarna politika utječe na raspoloživost novca i visinu kamatnih stopa. Za provođenje monetarne politike zaslužna je Hrvatska narodna banka u Republici Hrvatskoj, dok za Europu to radi Europska središnja banka. Kako bi monetarna politika mogla provesti svoje ciljeve i zadatke mora se koristiti određenim instrumentima. Fiskalna politika ima zadatak da ublaži fluktuacije agregatnog trošenja promjenom državne potrošnje i poreza te u Republici Hrvatskoj taj zadatak odrađuje Ministarstvo financija. Fiskalna politika kao i monetarna za provođenje svojih ciljeva i zadataka mora se koristiti određenim instrumentima. Kroz rad su objašnjena ograničenja i mogućnosti monetarne i fiskalne politike te kakvo je njihovo stanje u Republici Hrvatskoj, odnosno kakav utjecaj imaju. Isto tako su navedene neke od mogućnosti za rješavanje situacije u državi što se tiče monetarne i fiskalne politike. U radu je također objašnjena središnja banka kao i politika javnih prihoda te porezna politika. Na kraju rada je objašnjen međudodnos dviju politika na primjeru krize iz 2008. godine i kakav su tada imale utjecaj na cijelo gospodarstvo, odnosno kako su napravile recesiju te je donesen zaključak na cijelu temu.

Ključne riječi: monetarna politika, fiskalna politika, Hrvatska narodna banka, bruto domaći proizvod, novac

Monetary and Fiscal policy of Croatian Republic

ABSTRACT:

Thesis of this paper is based on theories of monetary and fiscal policy and their actions in the Republic of Croatia. Monetary policy affects the availability of money and interest rates. The Croatian National Bank in the Republic of Croatia is responsible for the implementation of monetary policy, while the European Central Bank is responsible for Europe. In order for monetary policy to be able to carry out its goals and tasks, certain instruments must be used. Fiscal policy has the task of minimizing fluctuations in aggregate spending by changing government spending and taxes, and in the Republic of Croatia this task is performed by the Ministry of Finance. Fiscal policy, as well as monetary , must use certain instruments to carry out its goals and tasks. The paper explains the limitations and possibilities of monetary and fiscal policy, their situation in the Republic of Croatia, and their impact. It also lists some of the options for resolving the situation in the country in terms of monetary and fiscal policy. The paper also explains the central bank as well as public revenue policy and tax policy. In the end of the paper, an explanation is given about the relationship between the two policies on the example of the crisis of 2008 and how they had an impact on the whole economy, apropos how they created a recession and a conclusion was reached on the whole topic.

Keywords: monetary policy, fiscal policy, Croatian National Bank, Gross domestic product, money

Sadržaj:

1.Uvod	1
1.1. Problem rada	1
1.2. Predmet rada	2
1.3. Ciljevi rada	2
1.4. Metode rada	2
1.5. Struktura rada	3
2.Monetarna politika	4
2.1. Instrumenti monetarne politike	4
2.1.1. Operacije na otvorenom tržištu.....	5
2.1.2. Stalno raspoložive mogućnosti	8
2.1.3. Obvezne pričuve	9
2.1.4. Devizne intervencije	10
2.2. Vrste monetarne politike	10
2.3. Kanali monetarne politike	11
2.4. Središnja banka	12
2.5. Monetarna politika u Republici Hrvatskoj	13
3. Fiskalna politika	17
3.1. Porezna politika	17
3.2. Politika javnih rashoda	18
3.3. Funkcije fiskalne politike	19
3.4. Vrste fiskalne politike	20
3.5. Instrumenti fiskalne politike	20
3.6. Ciljevi fiskalne politike	21
3.7. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj	22
4. Monetarna i fiskalna politika	25
5. Zaključak	26

1.Uvod

Monetarna i fiskalna politika važan su dio makroekonomske politike te su važan segment za održavanje ravnoteže u gospodarstvu. Monetarna politika utječe na raspoloživost novca te na visinu kamatnih stopa dok fiskalna politika utječe na državnu potrošnju i promjenu poreza. Za provođenje monetarne politike zaslužna je Hrvatska narodna banka, a za provođenje fiskalne politike zaslužno je Ministarstvo financija. Obje politike pomoću svojih instrumenata dolaze do svojih ciljeva. Prema Hrvatskoj enciklopediji instrumenti monetarne politike su politike operacije na otvorenom tržištu, stalno raspoložive mogućnosti, obvezna pričuva i devizne intervencije. Instrumente fiskalne politike čine javni prihodi i javni rashodi (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19742>, pristupljeno: 26.04.2022.).

Kako bi se održala stabilnost gospodarstva u državi potreban je međudnos monetarne i fiskalne politike. No, to nije uvijek slučaj kao tijekom krize 2008. kada zbog lošeg međudnosa dolazi do još veće krize, odnosno recesije. Kako ne bi dolazi do istih scenarija potrebno je pronaći način putem kojega bi se poboljšao međudnos i suradnja dviju politika.

Monetarna i fiskalna politika imaju svoja ograničenja i mogućnosti. Neka od ograničenja su visoka inflacija, pad BDP, pad zaposlenosti, povećanje cijena, promjene na deviznom tržištu koje dovode do nagle promjene cijena, veći uvoz u odnosu na izvoz. Za sva ta ograničenja postoje i neke mogućnosti kao što su: smanjenje uvoza, a povećanje izvoza putem raznih poticaja i povećanja domaće proizvodnje, poboljšanje stabilnosti domaće valute u odnosu na stranu kako ne bi došlo do stalnih rasta cijena, bolja stabilnost u gospodarstvu kako bi se smanjila inflacija, a povećao BDP i samim time smanjio javni dug. Javni dug je trenutno veliki problem jer iz dana u dan se povećava, a minimalno smanjuje te je potrebna intervencija i monetarne i fiskalne politike kako bi se smanjio taj trend rast.

Zadatak završnog rada jest pobliže objasniti monetarnu i fiskalnu politiku, navesti njihovo stanju u Republici Hrvatskoj te koja su to njihova ograničenja i mogućnosti i na koji način se može riješiti trenutno stanje te će na kraju biti objašnjen međudnos dviju politika.

1.1. Problem rada

Monetarna i fiskalna politika imaju veliku važnost u makroekonomskoj politici te iz toga razloga potrebno je razmatrati njihovu ulogu i problematiku u makroekonomskoj politici. Kroz rad je prikazano stanje monetarne i fiskalne politike u Republici Hrvatskoj te koja je trenutna problematika.

1.2. Predmet rada

Zbog navedene problematike rada može se definirati predmet rada. Predmet istraživanja rada jest utjecaj monetarne i fiskalne politike u Republici Hrvatskoj, koja je njihova problematika te koja su moguća rješenja za navedenu problematiku.

1.3. Ciljevi rada

Ciljevi rada određeni su pomoću postavljenog predmeta istraživanja rada. Pomoću istraživanja analizirat će se stanje i utjecaj monetarne i fiskalne politike u Republici Hrvatskoj.

Kroz istraživanje odgovorit će se na pitanja kao što su:

1. Što je to monetarna i fiskalna politika?
2. Koji su instrumenti, uloge i funkcije monetarne i fiskalne politike?
3. Koje su vrste monetarne i fiskalne politike?
4. Koje je stanje monetarne i fiskalne politike u Republici Hrvatskoj?
5. Kakav je odnos između monetarne i fiskalne politike?

1.4. Metode rada

Prilikom izrade rada koristila se i analizirala znanstvena i stručna literatura kao što su knjige, znanstveni časopisi ili web stranice.

Metode koje su korištene kao pomoć pri istraživanju rada su:

1. Metoda analize - koristila se kod rasčlanjivanja složenih cjelina na sastavne elemente
2. Metoda dedukcije - koristila se kod donošenja zaključaka na temelju općih elemenata
3. Metoda deskripcije - koristila se za opisivanje kao što su činjenice, procese

4. Metoda klasifikacije - koristila se pri podjeli općeg pojma na posebne
5. Metoda komparacije – koristila se kako bi se dva ili više predmeta usporedilo ili kako bi se našle sličnosti između istih
6. Metoda kompilacije - koristila se pri preuzimanju tuđih stavova, opažanja, zaključaka.

1.5. Struktura rada

Rad se sastoji od pet glavnih dijelova u koje su uključeni uvod i zaključak. Kroz uvodni dio rada postavljen je predmet rada na koji se nadovezuje problem rada. Nakon toga su postavljeni ciljevi rada i metode koju su korištene pri istraživanju rada. U drugom dijelu rada istražuje se monetarna politika. Istražuju se instrumenti monetarne politike, a oni su: operacije na otvorenom tržištu, stalno raspoložive mogućnosti, obvezna pričuva, devizne intervencije. Također, u drugome dijelu, istražuju se i vrste, kanali monetarne politike, središnja banka te njezino stanje u Republici Hrvatskoj. U trećem dijelu rada istražuje se fiskalna politika te porezna politika i politika javnih rashoda koji su sastavni dijelovi fiskalne politike. Navode se funkcije fiskalne politike, koje su: alokacijska fiskalna politika, distribucijska fiskalna politika, stabilizacijska fiskalna politika. Potom se navode vrste, instrumenti i ciljevi fiskalne politike te se istražuje stanje fiskalne politike u Republici Hrvatskoj. U četvrtom dijelu objašnjava se međusobni odnos i utjecaj monetarne i fiskalne politike. U petom dijelu donosi se vlastiti zaključak na temelju provedenog istraživanja.

2. Monetarna politika

Monetarna politika dio je makroekonomske politike pomoću koje središnja banka regulira ukupne prihode radi postizanja zadanih ciljeva. U Republici Hrvatskoj središnja banka naziva se Hrvatska narodna banka, dok je u Europi središnja banka Europska središnja banka.

Pri postizanju ciljeva monetarne politike potrebni su i instrumenti. „Glavni su instrumenti monetarne politike operacije na otvorenom tržištu, stalno raspoložive mogućnosti, obvezna pričuva i devizne intervencije.“ (izvor: Hrvatska enciklopedija, 2021.). Isto tako, uporabom instrumenata monetarne politike utječe se količinu primarnog novca kao i na rast ili pad kamatne stope. Ukoliko dođe do povećanja količine primarnog novca i smanjena kamatne stope riječ je o ekspanzivnoj monetarnoj politici, ukoliko je situacija obratna onda je riječ o restriktivnoj monetarnoj politici. Dok su glavni ciljevi monetarne politike visoka stopa zaposlenosti, visoka razina proizvodnje, odnosno visoki BDP, visoka stopa privrednog rasta te cjenovna stabilnost. Monetarna politika ima veliki utjecaj na gospodarstvo zbog HNB – a koji ima veliki utjecaj na određivanje kamatnih stopa te raspoloživosti primarne količine novca. Isto tako, zbog svojih mogućnosti monetarna politika može jako brzo odgovoriti na rast ili pad u gospodarstvu te iskoristiti maksimalno svoje rezerve radi postizanja stabilnosti.

2.1. Instrumenti monetarne politike

Instrumenti monetarne politike služe kako bi se proveli ciljevi monetarne politike. Glavni cilj monetarne politike jest odražavanje stabilnosti cijena, odnosno odražavanje stabilnosti kretanja nominalnog tečaja kune u odnosu na euro. Hrvatska narodna banka pomoću instrumenata utječe na likvidnost, odnosno ona ju može povećati (emitirati) ili smanjiti (sterilizira). Do emitiranja likvidnosti dolazi ukoliko se kupuje imovina ili odobrava kredit, a kada se likvidnost sterilizira dolazi do uporabe obvezne pričuve, odnosno prodaje imovine ili izdavanja vrijednosnih papira Hrvatske narodne banke.

Prema Hrvatskoj enciklopediji instrumenti monetarne politike su:

1. Operacije na otvorenom tržištu
2. Stalno raspoložive mogućnosti
3. Obvezna pričuva
4. Devizne intervencije. (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=68229>, pristupljeno: 26.04.2022.)

2.1.1. Operacije na otvorenom tržištu

Središnja banka pomoću operacija na otvorenom tržištu utječu na likvidnost bankovnog sustava i na kretanje kamatnih stopa (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti/operacije-na-otvorenom-trzistu>, pristupljeno: 26.04.2022.). Operacije na otvorenom tržištu odnose se na kupnju ili prodaju određene imovine putem odobravanja kredita bankama i prikupljanjem depozita od banaka. Imovina koja služi za operacije na otvorenom tržištu središnja banka u većini slučajeva javno objavi.

Slika 1: Lista prihvatljivih vrijednosnih papira na dan 22.4.2022.

Lista prihvatljivih vrijednosnih papira

R. br.	ISIN	Korektivni faktor	Izvori cijena	Reprezentativna cijena
1	HRRHMFT220B5	5%		
2	HRRHMFT225B4	5%		
3	HRRHMFT233B8	5%		
4	HRRHMFT242B9	5%		
5	HRRHMFT248B6	5%		
6	HRRHMFT303A1	5%		
7	HRRHMFT306B2	5%		
8	HRRHMFT307A2	5%	Bloomberg	BVAL Bid
9	HRRHMFT308A0	5%		
10	HRRHMFT309B6	5%		
11	HRRHMFT316B1	5%		
12	HRRHMFT218F0	5%		
13	HRRHMFT220F6	5%		
14	HRRHMFT242C7	5%		
15	HRRHMFT307E4	5%		
16	HRRHMFO23BA4	5%		
17	HRRHMFO24BA2	10%		
18	HRRHMFO253A3	10%		
19	HRRHMFO257A4	10%		
20	HRRHMFO26CA5	10%		
21	HRRHMFO282A2	10%	Bloomberg	BVAL Bid
22	HRRHMFO287A1	10%		
23	HRRHMFO297A0	10%		
24	HRRHMFO327A5	10%		
25	HRRHMFO34BA1	10%		
26	HRRHMFO227E9	5%		
27	HRRHMFO247E7	10%		
28	HRRIBAO262E3	10%	Bloomberg	BVAL Bid
29	HRRHMFO275E8	10%		
30	HRRHMFO302E0	10%		
31	HRRHMFO403E6	10%		
32	XS1028953989	5%	Bloomberg	BVAL Bid
33	XS1117298916	10%		
34	XS1428088626	10%		
35	XS1713462668	10%		
36	AT0000A2RZL4	10%	Bloomberg	BVAL Bid
37	XS1843434876	10%		
38	XS1713475306	10%		
39	XS2190201983	10%		
40	XS2471549654	10%	Bloomberg	BVAL Bid
41	XS2309428113	10%		
42	XS2309433899	10%		
43	XS0908769887	5%		
44	XS0997000251	5%		

R. br.	Na dan 22.4.2022	
	Isključeni VP-i	Uključeni VP-i
1		XS2471549654

Izvor: HNB (<https://www.hnb.hr/-/lista-prihvatljivih-vrijednosnih-papira>, pristupljeno 26. travnja 2022.)

Operacije na otvorenom tržištu središnja banka može obavljati prema objavljenom rasporedu ili u bilo koje vrijeme uz dobrovoljno sudjelovanje kreditnih institucija (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti/operacije-na-otvorenom-trzistu>, pristupljeno: 26.04.2022.). Kako se operacije na otvorenom tržištu odnose na kupnju ili prodaju određene imovine tako banka ukoliko kupi imovinu banaka ili odobri kredit istima utječe na rast likvidnosti i pad kamatnih stopa, no, ukoliko dođe do prodaje imovine bankama ili prikupljanja depozita od

istih dolazi do pada likvidnosti i povećanja kamatnih stopa. Operacije na otvorenom tržištu mogu se provoditi na dva načina kao povratne operacije i konačne operacije. Povratne operacije su transakcije s unaprijed određenim rokom dospijeca, one se odnose na odobravanje kredita bankama kada se dogovara transakcija kupnje imovine na tekući datum transakcija povratne prodaje iste imovine s unaprijed određenim datumom. Kamatna stopa kod povratne operacije utječe na kretanje ostalih kamatnih stopa na tržištu. Konačne operacije obavljaju se putem dogovora oko transakcija kupnje imovine bez obveze povratne prodaje i transakcija je konačna već u prvom koraku. Kamatna stopa se ne dogovora, ali se i na nju utječe samom količinom kupljene, odnosno prodane imovine. Operacije na otvorenom tržištu s obzirom na učestalost i namjenu mogu biti: redovite, operacije fine prilagodbe i strukturne. Učestalost kod redovitih operacija na tržištu unaprijed je određena i poznata. Operacije fine prilagodbe koriste se samo po potrebi. Strukturne operacije na otvorenom tržištu kao što i sam naziv kaže one se koriste samo u slučaju strukturnih promjena u likvidnost.

Hrvatska narodna banka najčešće koristi konačne operacije i to devizne aukcije. Devizna aukcija provodi se radi održavanja stabilnosti deviznog tečaja domaće valute i održavanja likvidnosti plaćanja u zemlji i inozemstvu. Isto tako središnja banka nastoji utjecati na odnos kretanja deviznog tečaja domaće valute u odnosu na devizni tečaj strane valute pa se tako devizna aukcija provodi u slučaju kada je potrebno ublažiti kretanje tečaja kune u odnosu na euro.

Hrvatska narodna banka osim deviznih intervencija koristi i operacije kupnje vrijednosnih papira. Zbog specifičnosti aukcije vrijednosnih papira mogu sudjelovati i ostale financijske situacije. Pomoću kupnje vrijednosnih papira središnja banka utječe na povećanje likvidnosti bankovnog sustava i na stabilizaciju tržišta vrijednosnih papira.

Povratne transakcije Hrvatska narodna banka provodi u obliku odobravanja kredita i to kao redovne i strukturne operacije. U tom slučaju središnja banka prilikom kupnje vrijednosnih papira od banaka povećava likvidnost bankovnog sustava te u istom trenutku dogovara prodaju istih vrijednosnih papira i na taj način dolazi do smanjenja likvidnosti bankovnog sustava. Povratne transakcije razlikuju se po sustavu korištenja kolaterola te one mogu biti: sustav namjenskog kolaterola i sustav skupa kolaterola. Sustav namjenskog kolaterola svoje tražbine osigurava točno određenim vrijednosnim papirima, dok se sustav skupa kolaterola koristiti pri odobravanju kredita i ukupna vrijednost svih vrijednosnih papira tada dolazi do maksimalne granice mogućeg

zaduživanja. U povratne transakcije ulaze još i FX swapovi. FX swapovi su transakcije kojima središnja banka prvo povećava likvidnost kupnjom strane valute po tržišnom tečaju te u isto vrijeme ugovara prodaju te iste strane valute u budućnosti po budućem tržišnom tečaju i na taj način će smanjiti likvidnost bankovnog sustava. Budući tečaj zbroj je spot tečaja i kamatne diferencijalne valute koji se računa za razdoblje trajanja FX swapa.

U ostale povratne transakcije ulazi i izdavanje blagajničkih zapisa središnje banke. Izdavanje blagajničkih zapisa proces je u kojem središnja banka smanjuje likvidnost bankovnog sustava prodajom blagajničkih zapisa s određenim rokom dospijea bankama. Nakon izdavanja dolazi do otkupljenja istih blagajničkih zapisa od banaka te na taj način središnja banka povećava likvidnost bankovnog sustava.

2.1.2. Stalno raspoložive mogućnosti

Kreditne institucije od Hrvatske narodne banke posuđuju sredstava putem prekonoćnog kredita, a deponira sredstva putem prekonoćnog depozita. Hrvatska narodna banka daje mogućnost posuđivanja i deponiranja sredstava kreditnim institucijama i to većinom na kraju dana s prekonoćnim rokom dospijea. Odobrenje kredita slijedi kada se ispune uvjeti koji obuhvaćaju propisani prihvatljiv kolateral i kada je kamatna stopa iznad tržišne kamatne stope. Deponiranja sredstava suprotno je od odobravanja kredita te se ono od strane središnje banke remunerira po kamatnoj stopi koja je manja od tržišne kamatne stope. Nakon toga središnja banka utvrđuje kamatni raspon unutar kojega bi se trebale kretati kamatne stope na novčanom tržištu.

Prekonoćni kredit moguće je koristiti svakodnevno te se on odobrava na zahtjev banke na kraju svakoga radnog dana i dospijeaće mu je prekonoćno kao što i sami naziv kaže. Ukoliko postoji nevraćeni unutarodnevni kredit on se smatra zahtjevom za prekonoćni kredit, a kamatna stopa je 2,50%. Prekonoćni depozit također je moguće koristiti svakodnevno. Na kraju svakoga radnog dana moguće je deponirati sredstva kod Hrvatske narodne banke te je dospijeaće prekonoćno. Kamatna stopa ne postoji, odnosno ona je 0,00% i sredstva novčanog depozita ne ulaze u izračun obveze održavanja obvezne pričuve.

2.1.3. Obvezne pričuve

Zadatak obvezne pričuve jest kontrola nad ponudom novca što dovodi do osiguranja monetarne stabilnosti i likvidnosti bankovnog sustava kao i neometano odvijanje platnog prometa (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti/obvezna-pricuva>, pristupljeno: 26.04.2022.). Kreditne institucije su obvezne da određeni postotak primljenih sredstava drže na računima središnje banke te se ta sredstva izdvajaju na poseban račun. Kada dođe do povlačenja novca iz optjecaja tada središnja banka smanjuje stopu likvidnosti i na taj način povećava stopu obvezne pričuve. Ukoliko dođe do povećanja stope likvidnosti dolazi do smanjenja stope obvezne pričuve i tada se provodi emisija primarnog novca.

Osnovica za obračun obvezne pričuve sastoji se od dva dijela: kunskog i deviznog dijela.

1. „kunski dio, koji obuhvaća kunske izvore sredstava, i to primljene depozite i kredite u kunama (s valutnom klauzulom i bez nje), izdane dužničke vrijednosne papire u kunama, hibridne i podređene instrumente u kunama (s valutnom klauzulom i bez nje) i ostale financijske obveze u kunama
2. devizni dio, koji obuhvaća devizne izvore sredstava, i to primljene devizne depozite i kredite, obveze po izdanim vrijednosnim papirima u devizama (osim vlasničkih vrijednosnih papira banke), hibridne i podređene instrumente u devizama i ostale financijske obveze u devizama.“ (HNB – Obvezna pričuva, 2015.)

Osnovica za obračun traje od prvog do posljednjeg dana u mjesecu te se pomoću nje može vidjeti stanje navedenih izvora sredstava. Kamatna stopa osnovice za obračun iznosi 9,00%, dok postotak izdvajanja kunskog dijela obvezne pričuve iznosi 70,00%, a deviznog dijela 0,00%. Kunski i devizni dio računaju se posebno, a njih čine prosječna dnevna stanja kunskih i deviznih izvora sredstava u jednom obračunskom razdoblju. Od obračunatog dijela obvezne pričuve 75,00% uključuje se obračunati kunski dio i izvršava u kunama, a preostali dio obvezne pričuve održava se prosječnim dnevnim stanjima likvidnih potraživanja. Razdoblje održavanja započinje druge srijede u mjesecu i traje do dana prije druge srijede u sljedećem mjesecu (<https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika/instrumenti/obvezna-pricuva>, pristupljeno: 26.04.2022.). Na sredstva obvezne pričuve središnja banka ne naplaćuje naknade.

2.1.4. Devizne intervencije

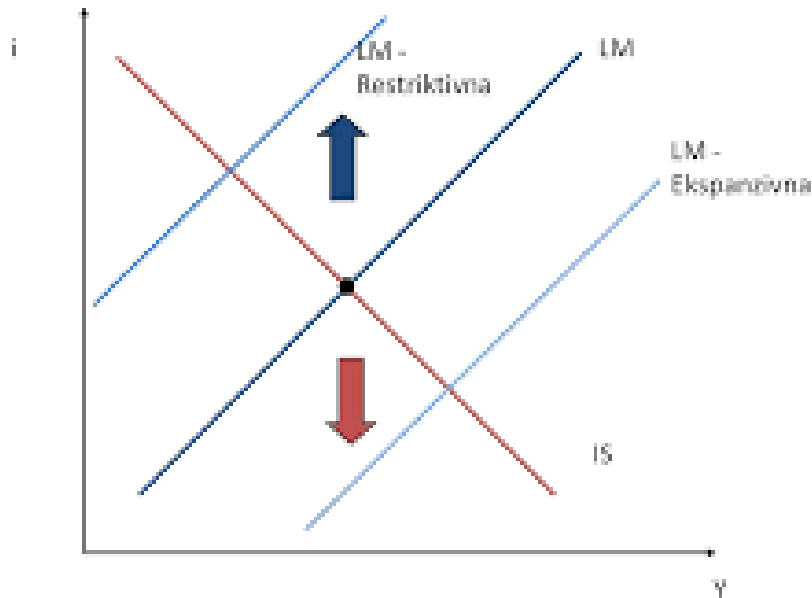
Devizne intervencije jedan su od instrumenata monetarne politike te se njome najčešće koristi Hrvatska narodna banka i to u obliku konačne operacije, odnosno devizne aukcije. Navedene operacije smatraju se operacijama fine prilagodbe kao i strukturnim operacijama. Hrvatska narodna banka deviznim aukcijama nastoji održati stabilnost domaće valute kao i likvidnosti plaćanja u zemlji i u inozemstvu. Isto tako deviznim aukcijama središnja banka održava devizni tečaj domaće valute u odnosu na devizni tečaj strane valute te prilikom kupnje strane valute provodi emisiju domaće valute i na taj način povećava količinu domaće valute u optjecaj, a povlači stranu valutu iz optjecaja (<https://www.hnb.hr/-/sto-su-devizne-intervencije->, pristupljeno: 26.04.2022.). Dok prodajom strane valute središnja banka povlači domaću valutu iz optjecaja.

2.2. Vrste monetarne politike

Postoje dvije vrste monetarne politike, a to su ekspanzivna i restriktivna monetarna politika.

1. Ekspanzivna monetarna politika – središnja banka provodi na otvorenom tržištu kupnju državne obveznice te ta kupnja predstavlja vezu između središnje banke i državne riznice. Utječe na porast novčane ponude, povećanje investicija, BDP-a, i proizvodnje kao i na porast zaposlenosti dok smanjuje rast kamatnih stopa.
2. Restriktivna monetarna politika – središnja banka ju provodi ukoliko dođe do inflacije te restriktivna politika smanjuje količinu novca u optjecaj kako bi održala stabilnost novca i kupovne moći. Zbog toga se restriktivna monetarna politika naziva još politikom skupog novca. Ona utječe na smanjenje novčane ponude, investicija, BDP-a te zaposlenosti, dok s druge strane povećava rast kamatne stope.

Slika 2: Prikaz ekspanzivne i restriktivne monetarne politike

Izvor:EFZG

(<https://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/mgr/Alka//gh/4.%20Monetarna%20politika-2014-15.pdf>, pristupljeno: 26. travnja 2022.)

2.3. Kanali monetarne politike

Monetarna politika ostvaruje se i djeluje putem kanala, a oni mogu biti: kamatni kanal, tečajni kanal, kreditni kanal i bilančni kanal.

1. Kamatni kanal – središnja banka zbog promjene kamatne stope odobrava kredite putem kratkoročnih kamatnih stopa koji utječu na dugoročne kamatne stope i moguću inflaciju.
2. Tečajni kanal – utjecajem središnje banke na cijenu domaće valute i otvorenosti prema tržištu središnja banka može utjecati na ukupnu razinu cijene konkurentnost na domaćem i vanjskom tržištu te obujam vanjskotrgovinske razmjene i ukupne proizvodnje.
3. Kreditni kanal – uloga središnje banke i ekspanzivne monetarne politike olakšava uvjete kreditiranja što dovodi do utjecaja na razinu investiranja, proizvodnje, zaposlenosti kao i na rast ili pad cijena.
4. Bilančni kanal – ukoliko dođe do promjene promijene kamatnih stopa samim time dolazi i do promjene vrijednosti imovine što dovodi do promjene razine potrošnje i investicije.

2.4. Središnja banka

Središnja banka je javna institucija koja služi za provođenje monetarne politike neke države, njezin glavni zadatak jest upravljanjem novca, stabilnost cijena kao i nadziranje ponude novca. Za nju se kaže kako je banka banaka zbog svoje moći i utjecaja koje ima na ostale banke. Središnja banka nije poslovna banka te se samim time u njoj ne mogu otvoriti računi ili tražiti kredit. Ona ne djeluje zbog stjecanja dobiti jer je javno tijelo. Kako je gore navedeno da je središnja banka banka banaka tako im ona služi za posuđivanje novca za potrebe kratkoročnih potreba. Neke od propisanih zadaća, funkcija ili obveza koje ima središnja banka su: izdavanje novčanica i kovanoga novca, reguliranje količine novca u optjecaju, nadzor (supervizija) nad bankarskim sektorom, vođenje tečajne i devizne politike, upravljanje međunarodnim pričuvama, organiziranje, nadzor i vođenje platnoga prometa, reguliranje plaćanja s inozemstvom, vođenje poslova fiskalnog agenta za potrebe države (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=57590>, pristupljeno: 26.04.2022.).

U Republici Hrvatskoj središnja banka je Hrvatska narodna banka, dok je u Europi to Europska središnja banka. Hrvatska narodna banka osnovana je 23.07.1991. pod nazivom Narodna banka Hrvatske, no izmjenom Ustava Republike Hrvatske 12.07.1997. Narodna banka Hrvatske preimenovana je u Hrvatsku narodnu banku te taj naziv ostaje do danas. Hrvatska narodna banka za osnovne ciljeve ima postizanje i održavanje stabilnosti cijena i podupiranje gospodarske politike Republike Hrvatske. „U skladu sa Zakonom, HNB ima i sljedeće zadaće: utvrđivanje i provođenje monetarne i devizne politike, držanje međunarodnih pričuva RH i upravljanje njima, izdavanje novčanica i kovanoga novca, izdavanje i oduzimanje odobrenja za rad banaka, nadziranje poslovanja banaka i donošenje podzakonskih propisa kojima se regulira bankovno poslovanje, vođenje računa banaka i obavljanje platnoga prometa po tim računima, davanje kredita bankama i primanje u depozit sredstava banaka, reguliranje, unaprjeđenje i nadziranje platnoga sustava, obavljanje zakonom utvrđenih poslova za RH, donošenje podzakonskih propisa u poslovima iz svojega djelokruga, obavljanje ostalih poslova, zakonom utvrđenih.“ (Hrvatska enciklopedija – Hrvatska narodna banka, 2021.). Tijela Hrvatske narodne banke su Savjet i guverner. Savjet Hrvatske narodne banke najviše je tijelo i ono je odgovorno za provođenje ciljeva i zadataka te njegovo rukovodstvo čine guverner koji je predsjednik savjeta, zamjenik guvernera i šest viceguvernera koje Sabor imenuje na šest godina. Savjet na svojim mjesečnim sjednicama utvrđuje okvir i mjere monetarne i devizne politike i određuju strategije i politike pomoću kojih upravlja međunarodnim pričuvama Republike Hrvatske. Statut Hrvatske narodne banke, financijski plan HNB-a, financijska izvješća HNB-a i izvješća o monetarnoj politici prema Zakonu o Hrvatskoj narodnoj banci donosi Savjet Hrvatske narodne banke. Neke od zadaća Savjeta su: odlučivanje o apoenima i obilježjima novčanica i kovanog novca, izdavanje i oduzimanje odobrenja za rad kreditnim institucijama, odlučivanje o insolventnosti kreditnih institucijama kao i o davanju prijedloga za pokretanje stečajnog postupka nad kreditnim institucijama. Guverner upravlja radom Hrvatske narodne banke, predstavlja ju i provodi odluke Savjeta Hrvatske narodne banke. Zadaća

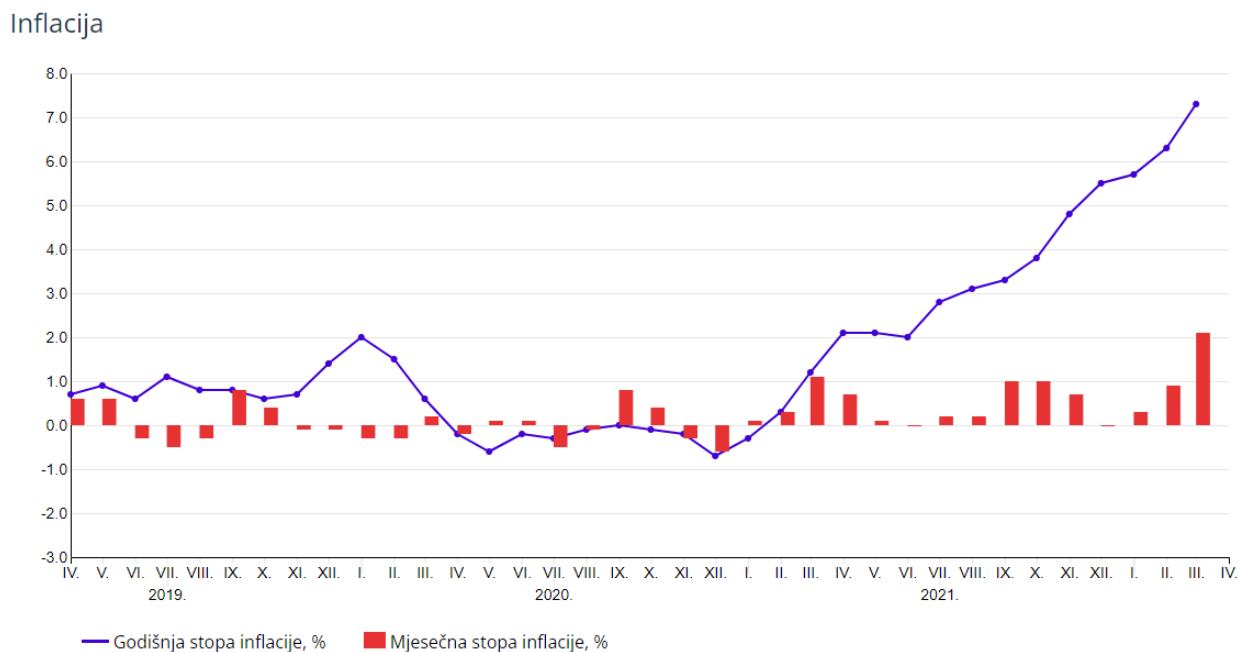
guverner je da određuje uvjete i način na koji će se obavljati supervizija i nadzor kreditnih institucija kao i donošenje akata pomoću koji se određuje funkcioniranje središnje banke. Imenovanja i razrješavanja osoba s odgovornosti Hrvatske narodne banke isto je zadaća guvernera. Trenutni guverner Hrvatske narodne banke jest dr.sc. Boris Vujčić kojem imenovanje ističe 2024. godine.

2.5. Monetarna politika u Republici Hrvatskoj

Monetarnu politiku u Republici Hrvatskoj kao temeljni zadatak provodi Hrvatska narodna banka. Hrvatska narodna banka svoj temeljni zadatak provodi uz pomoć mjera i instrumenata te uz pomoć njih regulira kreditnu aktivnost i likvidnost banaka. Uz pomoć analize istražiti će se kako monetarna politika utječe na inflaciju i BDP u Republici Hrvatskoj.

Stanje stope inflacije kroz godine na temelju mjesečne analize može se vidjeti na slici. Tijekom 2019. i 2020. stopa inflacije bila je niža od 1,00%, no ona je naglo porasla u siječnju 2020. kada njezina stopa iznosi 2,00%. Tijekom razdoblja pandemije i lockdown-a došlo je do pada stope inflacija koja je u razdoblju od ožujka 2020. do srpnja 2020 bila bliže -1,00%. Nakon toga dolazi do rasta koji ne staje do danas te danas stopa inflacije iznosi 7,30% što je posljedica gospodarstva u svijetu koje je narušeno korona virusom koja traje skoro tri godine te ratom u Ukrajini i mjera koje se uvode protiv Rusije.

Slika 3: Stopa inflacije u razdoblju 2019. – 2022.

Izvor: DZS (<https://podaci.dzs.hr/>, pristupljeno: 30. travnja 2022.)

Dolje na navedenoj slici prikazano je stanje stope BDP – a tijekom razdoblja od 2018. do 2021. na temelju kvartalne analize. Tijekom razdoblja od 2018. do prvog kvartala 2020. stopa BDP –a kretala se između 3,00% i 5,00%, no u drugom kvartalu 2020. godine dolazi do naglog pada stope BDP – a koja iznosi -14,50%. Razlog naglog pada BDP – a jest tadašnja situacija u svijetu s coronom i lockdown – om zbog kojih dolazi do pada zaposlenosti, proizvodnje te izvoza. Nakon toga kreće oporavak gospodarstva te samim time i porast BDP – a i njegov nagli porast kojem je vrhunac u drugom kvartalu 2021. kada iznosi 16,50%. Od toga razdoblja do danas stopa BDP – a je u padu te ona danas iznosi 9,70%. Rezultat naglog pada i rasta BDP – tijekom navedenog razdoblja jest situacija u svijetu s coronom te tijekom oporavka gospodarstva kao i novonastala situacija sa ratom u Ukrajini.

Slika 4: Bruto domaći proizvod u razdoblju 2018. – 2021.

Bruto domaći proizvod (realne stope rasta)

Izvor: DZS (<https://podaci.dzs.hr/>, pristupljeno 30. travnja 2022.)

Još jedan od problema jest malo gospodarstvo Republike Hrvatske te koliko je ono oslonjeno na uvoz, a ne na izvoz. Uvoz u Hrvatskoj je jedan od većih problema zbog kojeg su domaće cijene osjetljive na svaku promjenu tečaja. Rješenje za smanjenje uvoza jest da se pokrene veća domaća proizvodnja te tako dignu gospodarstvo na novi nivo. Osim što bi se poboljšalo gospodarstvo, stanovnici bi bili zadovoljniji životom te bi znali zbog čega rade. Tijekom 2020. godine ukupan uvoz iznosi je oko 172 milijardi kuna, dok se u 2021. taj broj popeo na 213 milijardi kuna što je za 41 milijardu kuna, odnosno za oko 19,00% veći uvoz u 2021. u odnosu na 2020.. Ukupan izvoz za 2020. iznosi 112 milijardi kuna, a ukupan izvoz za 2021. godinu iznosi je 143,7 milijardi kuna. Razlika izvoza u 2021. u odnosu na 2020. rezultira povećanjem za 31,7 milijardu kuna, odnosno za oko 22,00%. Povećanje izvoza rezultat je povoljnije situacije u svijetu nakon pandemije te gospodarski oporavak.

Hrvatsko gospodarstvo također ima visoki stupanj euroizacije. Euroizacija označava visoku zastupljenost strane valute kao valute za štednju i mjerilo vrijednosti gospodarstva. U Hrvatskoj do euroizacije dolazi zbog povećanja inflacije što je dovelo do nepovjerenja u domaću valutu.

Zbog nepovjerenja u domaću valutu dolazi do velike zamjene domaće valute stranom, odnosno do visokog stupnja valutne supstitucije. Visoki stupanj valutne supstitucije najviše se odražava na devizne depozite u bankama. Uz euroizacija tu je i visoki vanjski dug koji se oslanja na devizni tečaj te je zbog toga gospodarstvo još ranjivije.

Neke od mogućnosti rješavanja problema monetarne politike jesu smanjenje PDV-a što je trenutna tema i što se polako provodi, no to opet nije jedino rješenje. Sljedeće rješenje je da se podigne izvozna snaga u odnosu na uvoznu na način da se potiče stanovništvo na domaću proizvodnju dovoljnu kako bi se pokrila cijela zemlja. Povećanje plaća isto tako jedno je od rješenja podizanja gospodarstva zbog čega ne bi bilo potrebno uvoziti stranu radnu snagu i na taj način bi se smanjilo iseljavanje stanovništva. Isto tako bi bilo dobro da se ojača domaća valuta u odnosu na stranu.

3. Fiskalna politika

„Fiskalna je politika pokušaj države da ublaži fluktuacije agregatnog trošenja (pa, dakle, i ravnotežu realnog GNP – a) posredstvom promjena državne potrošnje i promjene poreza.“ (Ferenčak, 2003. – Počela ekonomije)

Svrha fiskalne politike jest da ostvari makroekonomske ciljeve putem upotrebe različitih oblika javnih prihoda i rashoda te na taj način stvorio pozitivan utjecaj na gospodarstvo. Fiskalna politika isto tako se bavi prikupljanjem novca u državnu blagajnu kao i trošenjem istog. Ona se sastoji od porezne politike i politike javnih rashoda. Kada dođe do inflacije tada se primjenjuje kontrakcijska fiskalna politika kako bi se povećao porez i smanjio javni rashod. Dok u vrijeme depresije primjenjuje se ekspanzivna fiskalna politika kako bi se smanjio porez i povećao javni rashod.

3.1. Porezna politika

Porezna politika dio je fiskalne politike te se ona dijeli na tri osnovne funkcije fiskalne politike, a to su alokacijska, distribucijska i stabilizacijska funkcija. Porez je samim po sebi javni prihod u državi koje država nameće u obliku prisilnog davanja. Porezni sustavi su različiti u svakoj državi te ne postoje dvije države s istim poreznim sustavom. Čimbenici koji utječu na porezni sustav jesu ustavno uređenje, veličina teritorija i broj stanovnika, demografska struktura, veličina javnog sektora i obujam nadležnosti države, centralizacija, odnosno decentralizacija, ekonomske integracije, zaduženje države i budžetski deficit, nezaposlenost, povijesni razlozi (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=49530>, pristupljeno: 27.04.2022.).

Suvremeni porezni sustav podložna je većim promjenama koje ne bi trebale biti učestale i preradikalne. Novi trendovi u poreznom sustavu su:

1. Harmonizacija - porezno usklađivanje
2. Neutralnost poreza - nema državnih intervencija pri kreiranju poreznog sustava
3. Smanjenje poreznog opterećenja – pronalaženje više poreznih oblika

4. Jednostavnost oporezivanja
5. Oporezivanje potrošnje
6. Pravednost u oporezivanju.

Porezni sustav u Republici Hrvatskoj te se on dijeli na: državni, županijski, gradski ili općinski i zajednički porez. Ministarstvo financija nakon raspada Jugoslavije i Domovinskog rata 1992. kreće kreirati novi fiskalni sustav, odnosno novi porezni sustav koji će biti napravljen po uzoru na zapadne zemlje. Novi porezni sustav mora napraviti preokret u gospodarstvo, staviti veći fokus na tržište i njegove načine poslovanja te pomoći pri tranziciji društvenog u privatno vlasništvo.

3.2. Politika javnih rashoda

Javni rashodi su svi izdaci jedne države, odnosno javni rashodi proizlaze iz javne potrebe koje se zadovoljavaju izravno javnim rashodima ili neizravno javnim prihodima. Postoje dvije teorije javnih rashoda, a to su: klasična i suvremena teorija javni rashod. Klasična teorija pojavljuje tijekom liberalnog kapitalizma kada se država ne miješa u ekonomiju te je tržište oslonjeno samo na sebe. Javni rashodi tada služe samo za funkcioniranje državne administracije. Kako ne bi došlo do veliki prihoda, zbog kojih bi se uvodili visoki porezi što rezultira visokom inflacijom, javni rashodi držali su se na minimumu. Suvremena teorija javnih rashoda pojavljuje se tijekom 30-ih godina 20.st., kada nestaje ekonomski liberalizam te tada započinje politika državnog intervencionizma predvođena J. M. Keynesom. Država se počinje više zanimati za ekonomiju i javni rashodi dobivaju veći značaj. Tada javni rashodi služe za preraspodjelu nacionalnog dohotka.

Neka od načela javnih rashoda su:

1. Načelo javnog interesa – javni rashodi koriste se za javne potrebe
2. Načelo štednje – prije potrošnje sredstava potrebna je analiza te se odabire rezultat za koji je potrebno najmanje ulaganja
3. Načelo hitnosti – rashodi se rješavaju prema njihovoj važnosti i sredstvima koja su potrebna
4. Načelo izvora sredstava – javni rashodi se podmiruju iz BDP –a, a ne iz državne imovine

5. Načelo podudarnosti prihoda i rashoda – prihodi i rashodi moraju biti podjednaki, odnosno rashode planiramo prema iznosu prihoda.

3.3. Funkcije fiskalne politike

Prema Hrvatskoj enciklopediji funkcije fiskalne politike su:

1. Alokacijska
2. Distribucijska
3. Stabilizacijska (<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=19742>, pristupljeno: 27.04.2022.).

3.3.1. Alokacijska funkcija fiskalne politike

Alokacijska funkcija fiskalne politike služi za tržišna odlučivanja putem ulaganja i korištenjem gospodarskih resursa. Fiskalna politika pomoću ove funkcije pokušava poboljšati život građana te zadovoljiti njihove trenutne potrebe kao što je na primjer rasvjeta, popravak cesta ili gradnja novih.

3.3.2. Distribucijska funkcija fiskalne politike

Distribucijska funkcija fiskalne politike ima zadatak da pravedno podijeli dohodak i imovinu kako ne bi došlo do socijalne nepravde te kako bi najugroženije stanovništvo imalo priliku na zaštitu. Zbog svoga zadatka ima distribucijska funkcija ima veliku ulogu u izgradnji pravednosti društva.

3.3.3. Stabilizacijska funkcija fiskalne politike

Stabilizacijska funkcija fiskalne politike služi za održavanje gospodarske ravnoteže kada je to potrebno kako bi se gospodarske aktivnosti mogle nastaviti normalno odvijati. Kada dođe do kriznog razdoblja potrebno je povećati javnu potrošnju, a u vrijeme poslovnog ciklusa ekspanzije u gospodarstvu potrebno je povećati porez te je na taj način moguće dugoročnije provesti stabilizacijsku funkciju.

3.4. Vrste fiskalne politike

Fiskalna politika može stabilizirati gospodarski sustav na izravan ili neizravan način. Kada se dogodi bilo koja promjena u fiskalnoj politici ona direktno utječe na mikroekonomski plan, a nakon nekog vremena taj se utjecaj uspjesi i na makroekonomskom planu. Za makroekonomske učinke mikroekonomski učinci su temelj, a neki od tih učinaka su stabilizacija, učinci koji služe za smanjenje inflacije te preraspodjela nacionalnog dohotka. Zbog ovih učinaka fiskalna politika se dijeli na dvije vrste: ekspanzivnu i restriktivnu.

Ekspanzivna fiskalna politika ima male i velike učinke. Mali učinci na agregatnu potražnju i promjenu dohotka događaju se pri rastu kamatne stope i negativnom utjecaju na investicije. Ovi učinci događaju se kada je velika osjetljivost investicijske potražnje na veliku kamatnu stopu ili ako je jako mala osjetljivost potražnje za novcem na visoku kamatnu stopu kada. Veliki učinci na agregatnu potražnju i promjenu dohotka događaju se pri slabom utjecaju kamatne stope na investicije. Ovi učinci događaju se kada je utjecaj visine kamatne stope mali na osjetljivost investicijske potražnje ili kada je utjecaj kamatne stope velik na osjetljivost investicijske potražnje.

Restriktivna fiskalna politika primjenjuje se u vrijeme inflacije kada je smanjena gospodarska aktivnost te kada je potražnja pogođena više od ponude što rezultira padom cijena i rastom duga. Osim što utječe na cijene i dugove, također utječe na pad investiranja i pad štednje. Restriktivna politika provodi se pomoću povećanja poreza ili smanjenjem državne potrošnje, no, ona se rijetko koristiti jer je u politici sve nepopularnija. Isto tako, restriktivna politika provodi se na način da se održi stabilizacija cijena kada je agregatne potražnje na razini agregatne ponude tijekom pune zaposlenosti.

3.5. Instrumenti fiskalne politike

„Fiskalna je politika dio ekonomske politike, odnosno područje javnih financija u kojim se uporabom fiskalnih instrumenata ili instrumenata javnih prihoda i rashoda utječe na ostvarenje

ciljeva ekonomske politike (npr. na zaposlenost, inflaciju, gospodarski rast).“ (Babić, 2016. – Makroekonomija)

Kao što je navedeno instrumente fiskalne politike čine javni prihodi i javni rashodi koji zajedno čine državni proračun. Državni proračun predstavlja državnu blagajnu koju pune porezni obveznici, a sredstva iz državnog proračuna troše se za opće potrebe države i njezine građane. Državni proračun formulira Vlada, a prihvaća ga Parlament. Kada su prihodi veći od rashoda i obrnuto tada je riječ o neuravnoteženom proračunu, no, kada su prihodi i rashodi jednaki onda je riječ o ravnotežnom proračunu.

Javni prihodi predstavljaju državne prihode koji se prikupljaju u obliku poreza, doprinosa, carine, pristojbi, naknada. Zbog velikog udjela poreza u javnim prihodima za javne prihode porezi postaju sinonim. Javni prihodi služe državi za podmirenje javnih potreba, odnosno državnih rashoda te se oni ostvaruju konstantno ili periodično većinom iz dohotka. Oni se mogu dijeliti na: orginarne ili derivativne, redovne ili izvanredne, prihode od stanovništva ili pravnih osoba, povratne ili nepovratne, prihode od širih političko – teritorijalnih jedinica ili užih političko – teritorijalnih jedinica, namjenske ili nenamjenske, prihode u novcu ili u naturi, javno – pravne ili privatno – pravne te na ekvivalentne ili prihode opće naknade.

Kao što je navedeno prethodno u radu javne rashode čine svi izdaci neke države. Javni rashodi mogu biti: redovni ili izvanredni, produktivni ili neproduktivni, investicijski ili transferni, osobni ili materijali, odgodivi ili neodgodivi, rashodi lokalnih ili centralni tijela, rashodi u novcu ili naturi.

Kada je riječ o instrumentima fiskalne politike govori se još i o automatski stabilizatorima te diskrecijskoj fiskalnoj politici. Automatski ili ugrađeni stabilizatori predstavljaju snagu u gospodarstvu koja bez ljudske intervencije djeluje na gospodarstvo na način da ga automatski stabilizira. Dok kod diskrecijske fiskalne politike država ima zadataka da mijenja porezne stope.

3.6. Ciljevi fiskalne politike

Ciljevi fiskalne politike ostvaruju se kroz visoku zaposlenost, pozivan utjecaj na gospodarski rast pa samim time i pozitivan utjecaj na rast BDP – a te kroz kontrolu inflacijske stope.

Prvi cilj fiskalne politike jest visoka zaposlenost. Visoka ili puna zaposlenost očituje se kroz frikcijsku i strukturnu nezaposlenost gdje je prirodna stopa nezaposlenosti između 3% i 5% radne snage. Prema kejnzejianskoj politici puna zaposlenost može održati ravnotežu u gospodarstvu, utjecati na korištenje resursa koje mora biti učinkoviti te spriječiti pojavu krize. Dok prema liberalnoj politici puna zaposlenost mora biti postignuta prirodno i nezaposlenost je tada korisna za smanjenje plaća i otvaranje novih radnih mjesta. Sljedeći cilj jest pozitivan utjecaj na gospodarski rast koji je usko vezan uz rast BDP – a. Bruto domaći proizvod predstavlja ukupnu vrijednost usluga i dobara koje je zemlja proizvela tijekom jedne godine te je on važan za gospodarstvo i samim time ima veliki utjecaj na gospodarstvo. On je ogledalo jedne države te prikazuje realno stanje u državi, odnosno koji je stupanj kvalitete života. Fiskalna politika za cilj ima održati rast BDP – kao i gospodarski rast kako bi se povećala i izvozna snaga te snaga kupovne moći. Još jedan cilj fiskalne politike jest kontrola inflacijske stope. Kontrola inflacijske stope provodi se kroz održavanje agregatne potrošnje na minimumu. Agregatna potrošnja se kontrolira na način da se smanje transferna plaćanja, državne nabave robe i usluga te da se poveća porez.

3.7. Fiskalna politika u Republici Hrvatskoj

Zbog ratnog stanja i raspada države te nastanka nove državne valute, 1990. dolazi do velikog pada BDP-a, kada proizvodnja u industriji pada za 35% što ostavlja veliki utjecaj na gospodarstvu. Rezultat na cijelo stanje je stabilizacijski program iz 1993. kojim su stvoreni uvjeti za razvoj gospodarstva i provedbu tranzicijskog programa. Godinu kasnije, 1994., započinje reforma poreznog sustava čiji je cilj stvaranje modernog tržišta koje je usmjereno poreznom sustavu te tada stupa na snagu novi Zakon o porezu na dohodak i Zakon o porezu na dobit. Kao indirektni porez uvedene su trošarine. 1996. uvodi se nova carinska tarifa, dok se 1998. uvodi PDV s kojim se završava porezna reforma. Uvođenjem PDV-a malo su se podignule cijene, ali i državni prihodi. 1998. ukida se doprinos za dječji doplatok kao i doprinos za vodoprivredu koji preuzima državni proračun te je na taj način započet proces snižavanja troškova rada. Zbog međusobnih dugovanja između gospodarskih sektora dolazi do pada likvidnosti države 1999.. Pad likvidnosti rješava se putem odgovarajućih instrumenata fiskalne politike čime se bar malo potiče gospodarski rast.

2000. godine smanjuju se proračunski prihodi i rashodi zbog poreznog opterećenja. Također iste godine dolazi do povećanja neoporezivog dijela dohotka kada je uvećana i neto plaća, izmjene sustava poreza na dohodak te je stopa poreza na dobit pala sa 35% na 25%. U proračun se 2004. uvrštavaju svi rashodi Hrvatske autoceste i Hrvatske željeznice, vraćaju se socijalni prava roditeljima, braniteljima i umirovljenicima te se zbog dodatnog zaduženja države smanjuje vanjski dug. Republika Hrvatska tada dobiva pozitivno mišljenje Europske komisije kada postaje i kandidat za Europsku uniju. Kao potencijalni kandidat Hrvatska se gospodarski morala pripremiti na to i prilagoditi uvjetima. Kako bi se to postiglo morao se smanjiti rast proračunskog deficita kao i rast javnog duga, smanjiti rast plaća u državnim službama, nastaviti reforme mirovinskog i zdravstvenog sustava, povećati BDP te niz drugih mjera. Tijekom narednih godina stavio se fokus na navedene mjere. U godini kada Hrvatska ulazi u Europsku uniju dolazi do promjene sustava PDV-a te se mijenjaju posebni porezi i trošarine, ukida se nulta stopa PDV-a i ona tada iznosi 5%. 2013. stupa na snagu Zakon o fiskalizaciji. Narednih godina Hrvatska pokušava opraviiti gospodarstvo od krize te pokušava zadovoljiti europske standarde.

Ograničenja fiskalne politike u Republici Hrvatskoj temelje se na lošoj prilagodbi fiskalne politike monetarnoj, lošem proračunskom planiranju koje traje godinama, lošem gospodarskom rastu i rastu vanjskog duga, visini javnih rashoda, trendova u kretanju javnih prihoda. Loša prilagodba fiskalne politike događa se zbog anomalije i bankarskog sektora koji je u većinskom stranom vlasništvu kao i zbog niske likvidnosti. Rast vanjskog duga rezultat je kasne reakcije središnje banke. Iako je kasna reakcija, središnja banka uspijeva spriječiti istiskivanje realnog sektora s tržišta kredita. Još jedan razlog za rast javnog duga je što Republika Hrvatska još uvijek nema sustav za upravljanje javnim dugom. Tijekom pisanja rada javni dug iznosi je oko 370 milijardi javnog duga što po stanovniku iznosi oko 90 000 kuna. Za loše proračunsko planiranje i za loši gospodarski rast razlog su stalni rebalansi državnog proračuna. Na drugoj strani su mogućnosti fiskalne politike Republike Hrvatske. Neke od mogućnosti su uspostava sustava upravljanjem javnog duga, osiguranje dugoročne kredibilitnosti, smanjenje deficita, porezne reforme, promjena strukture javnih rashoda kako bi se ostvario rast BDP-a. Kako bi došlo do smanjenja deficita potrebna je fiskalna konsolidacija. Fiskalna konsolidacija proces je u kojem se usklađuju javni prihodi i rashodi na način da se smanje rashodi i povećaju prihodi. Ona još uvijek nije dovoljno istražena u Republici Hrvatskoj, no kao i u razvijenim zemljama neće imati dugu povijest baš zbog

rezova koje zahtjeva. Osiguranje dugoročne kredibilitnosti moguće je provesti uz aranžman s MMF-om kako bi se mogle provesti reforme.

4. Monetarna i fiskalna politika

U monetarnoj politici središnja banka kontrolira i regulira ponudu novca u gospodarstvu dok fiskalna politika utječe na ukupnu potražnju i ponudu za proizvodima i uslugama korištenjem poreznih prihoda i korištenjem rashodne politike. Monetarna i fiskalna politika jako su važni alati kojim se održava gospodarstvo, njihov utjecaj na gospodarstvo jako je različit. Ukoliko nema međusobne suradnje rezultat su negativne posljedice na gospodarstvo. Na europodručju Europska središnja banka vodi jedinstvenu monetarnu politiku za 19 zemalja, a svaka ta zemlja vodi svoju fiskalnu politiku. Razlog toga odvojenog vođenja jest nekontrolirano kretanje cijena. Zbog toga postignut je dogovor kojim je Europska središnja banka neovisna te vlade ne smije utjecati na nju, ne smije vladama dati novac izravno i vlade se moraju držati zajedničkih pravila. Tijekom krize koja je započela 2008. zbog nepostojanja međudjelovanja i dogovora između monetarne i fiskalne politike došlo je do recesije. Recesija se dogodila zbog toga što je monetarna politika povećala kamatnu stopu i smanjila količinu novca u optjecaju za održavanje stabilnosti kune, dok je fiskalna politika dizala poreze u korist državnog proračuna. Rješenje za nastanak ovakve krize je veće međudjelovanje politika na dugoročnom planu no sve dok se vode krivim razlozima za djelovanje i u krivom smjeru poslovnog ciklusa to jednostavno nije moguće. Tijekom krize uzrokovane pandemijom monetarna i fiskalna politika surađivale su u rješavanju problema te su svojim djelovanjem pomogle pojedincima i mnogim poduzećima.

Kao što smo vidjeli na primjerima moguće je zajedničko djelovanje monetarne i fiskalne politike, ali u kratkotrajnom periodu kada se mogu držati zajedničkih dogovora, no u krizama koje duže traju to nije poželjno i moguće zbog negativnih posljedica na gospodarstvo i različitih smjerova kojima one vode.

5. Zaključak

Osnovni cilj monetarne politike je održanje stabilnosti cijena te je u Republici Hrvatskoj za to zaslužna Hrvatska narodna banka. Sekundarni ciljevi temelje se na ostvarenju ravnoteže i rasta gospodarstva te kada su ostvareni sekundarni ciljevi moguće je ostvariti i osnovni cilj. Za ostvarenje ciljeva kod fiskalne politike potrebna je upotreba instrumenata. Upotrebom instrumenata smanjuje se razlika javnih prihoda i rashoda što čini osnovni cilj fiskalne politike. Prema tome, zaključak cijelog rada je da su i monetarna i fiskalna politika od velike važnosti za gospodarsku ravnotežu. Analizom utjecaja monetarne politike na inflaciju i BDP utvrđeno je kako je trenutni trend rasta inflacije veći u odnosu na trend rasta BDP-a što nam govori kako zbog nepovoljnih situacija u svijetu nisu na dobar način korišteni instrumenti monetarne politike kako bi se gospodarstvo uravnotežilo. Dok analizom fiskalne politike moguće je uvidjeti kako korištenjem njezinih instrumenata i dalje nije dovoljno da se smanji rast vanjskog javnog duga i proračunskog deficita. U radu je naveden primjer krize iz 2008. godine u kojoj se ni monetarna ni fiskalna politika nisu iskazale te su svojim različitim stajalištima i rješavanjima krize postigli samo još goru situaciju. Kako ne bi došlo do istih scenarija potrebno je više međusobno sudjelovanje. I još jedna stavka koja koči ostvarenje i monetarnih i fiskalnih ciljeva ka poboljšanju gospodarstva je moć uvoza nad izvozom. Trend rasta uvoz u odnosu na izvoz godinama je u nadmoći te za rješenje toga trenda potrebna je veća domaća proizvodnja kao i veći poticaj za trenutne i buduće domaće proizvođače.

6. Literatura

1. Benić, Đ. (2016.) Makroekonomija, Zagreb: Školska knjiga
2. Borozan, Đ. (2019.) Makroekonomija, Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
3. Ferenčak, I. (2003.) Počela ekonomije, Osijek: Ekonomski fakultet u Osijeku
4. Radošević, D. (2018.) Monetarna politika Europske središnje banke: ciljevi, institucije strategije i instrumenti, Zagreb: Školska knjiga
5. Šimunović, J. (2006.) Fiskalni sustav i fiskalna politika Europske unije, Zagreb: Sveučilišna tiskara

Web izvori:

1. Državni zavod za statistiku: <https://podaci.dzs.hr/hr/> (pristupljeno: 25.travnja 2022.)
2. Enciklopedija: <https://www.enciklopedija.hr/> (pristupljeno: 27.travnja 2022.)
3. Europski parlament: <https://www.europarl.europa.eu/portal/hr> (pristupljeno: 27.travnja 2022.)
3. Hrvatska narodna banka: <https://www.hnb.hr/> (pristupljeno: 26.travnja 2022.)
4. Ministarstvo financija: <https://mfin.gov.hr/> (pristupljeno: 30.travnja 2022.)
4. Radnička fronta: <https://www.radnickafronta.hr/> (pristupljeno: 30.travnja 2022.)

Slike:

Izvor: HNB (<https://www.hnb.hr/-/lista-prihvatljivih-vrijednosnih-papira>, pristupljeno 26. travnja 2022.)

Slika 1.: Lista prihvatljivih vrijednosnih papira na dan 22.4.2022.

Izvor: EFZG

(<https://www.efzg.unizg.hr/UserDocsImages/mgr/Alka//gh/4.%20Monetarna%20politika-2014-15.pdf>, pristupljeno: 26. travnja 2022.)

Slika 2.: Prikaz ekspanzivne i restriktivne monetarne politike

Izvor: DZS (<https://podaci.dzs.hr/>, pristupljeno: 30. travnja 2022.)

Slika 3.: Stopa inflacije u razdoblju 2019. – 2022.

Izvor: DZS (<https://podaci.dzs.hr/>, pristupljeno 30. travnja 2022.)

Slika 4.: Bruto domaći proizvod u razdoblju 2018. – 2021.